

De christelijke eredienst

W. Kelly

Johannes 4 :23,24

1

Het is niet mogelijk de aard van de eredienst te begrijpen als je geen rekening houdt met de relatie tussen de aanbidder en God en met de positie waarin de aanbidder is geplaatst. Hetzij onder de wet, hetzij onder de goddelijke genade.

Er was een tijd dat God een volk van aanbidders had. Een volk geplaatst onder zijn eigen verantwoordelijkheid voor Hem. Dat was de plaats van Israël. De conclusie die de Schrift eruit trekt is dat op die grondslag er niets anders was of kan zijn dan verval. De mens zelf erkende dat de wet rechtvaardig was. Want hij had het zelf gekozen. (Ex. 19:4-8) Israël deed daarin niets anders dan wat ieder volk op aarde in dezelfde omstandigheden zou gedaan hebben. Wat het overgrote deel van de mensen nog steeds doet, want zij hebben niets geleerd, wat het werkelijk einde is van elke geschiedenis van de mens.

Het grootste deel van de beschaafde wereld. Laten we zeggen de westerse wereld. Probeert in verbinding te komen met God op dezelfde grondslag als Israël. Dwz. Mensen die het Woord van God bezitten en trachten zoals ze zeggen: hun gedrag in te richten naar de goddelijke wet. Terwijl ze opzien tot de Heiland met de enige hoop dat als ze oprecht zijn zij in staat zullen zijn de hemel te verdienen en gered te worden. Dat is in het kort het kennelijk beginsel van de christenheid. In de Rooms-katholieke kerk vinden we dat in de ergste vorm, maar het overgrote deel van andere christelijke kerken belijden hetzelfde. Het beperkt zich niet tot één belijdenis of een uitzondering. Ik beschouw dit feit als een door de mens ingenomen positie. Of hij nou het evangelie heeft gehoord of hij zijn vertrouwen in het Woord van God stelt.

God stelde dit beginsel aan Israël voor met het doel ze ervan af te brengen die plaats in te nemen. Het voornaamste doel van het oude Testament was om aan te tonen dat op grond van de wet de Israëlieten voorzien waren van alle mogelijke hulp om aanbidders te zijn. Het einde van deze beproeving was de verwerping van de Zoon van God en een onherstelbaar, absoluut verval van het volk voor de

eeuwigheid. Maar niet alleen voor het volk maar ook voor de wereld. Zij vielen onder de hand van God. Hij zag af van bestraffen maar verwierp ze als volk en verstrooide ze onder de volken.

In werkelijkheid was dit algehele verval niets anders dan het gevolg van de poging om eigen gerechtigheid, de eigen verdienste, de eigen gehoorzaamheid uit te laten komen. Je kan zeggen, dat ze niet tot God opzagen, of dat ze niet baden. Ze vermengden vormendienst, schijnbare afhankelijkheid van God met hun godzaligheid. In feite zijn deze vormen, en ze zijn het nog, een sluier, die dient om onze werkelijke toestand voor onze ogen te verbergen. Zo bedekken we onze fouten, die voortdurend voor het oog van God zichtbaar zijn. Waarover Hij uiteindelijk het oordeel zal brengen.

In Johannes 4 antwoordt de Heer op de vraag van een Samaritaanse. Zij had geen reputatie te verliezen. Aangemoedigd door Zijn genade waagt ze Hem te vragen over de eredienst. Ze kan denken dat ze een vreemde is voor Hem, maar de Heer kent haar geschiedenis volkomen. Hij laat haar ook zien dat Hij die kent. Maar Hij laat ook, in goddelijke genade, aan deze vrouw zien wat de wil van de Heer is over de eredienst.

Er is geen waarheid waarin gevoelens en eigen gedachten meer een rol in spelen dan juist in de eredienst. We maken ons gauw kwaad, krijgen vaker geschillen over, we zijn heel gevoelig voor tegenstand, we vaker leunen op de overlevering, als juist bij de eredienst en hoe die zou moeten verlopen, en wat de juiste plaats daarvoor is. We willen graag eredienst brengen als onze vader, grootvader, voorouders hebben gedaan. Hoe hoger we kunnen opklimmen, hoe trotser we zijn. We kijken graag naar de lange lijn van voorgeschiedenis. We komen samen als die en die ook gedaan hebben. Alsof dat onze manier van samenkomen goedkeurt. We zijn minder geneigd om ons eens ernstig af te vragen wat de wil van de Heer en van God is over dit onderwerp. Terwijl juist de Heer de enige is van wie we volmaakt de gedachte en de wil van God kunnen leren. Hij heeft dat voorzien en heeft ons niet in twijfel gelaten. Hij heeft de vraag van de samaritaanse beantwoord.

Een zo eenvoudig mogelijk persoon, een persoon waarmee wij ons kunnen vereenzelvigen. Hij geeft haar een antwoord dat iedereen, die God zoekt te aanbidden, aangaat. Je kan niet zeggen dat de samaritaanse bedreven was in hoe te aanbidden. Maar als de Heer weggaat is ze dat wel. Het gaat hier om een heel belangrijke zaak. Het is niet de tegenstelling tussen de eigen eredienst en de traditionele eredienst op dat ogenblik. Maar het gaat over wat voor iedereen de grondslag en de kracht ervoor moeten zijn.

Johannes 3 en 4 staan in volgorde. Je kan ze niet los van elkaar zien. De waarheid van Johannes 4 veronderstelt dat de waarheid van hoofdstuk 3 bekend is. Johannes 3 spreekt niet over de eredienst of aanbidding. Het stelt vast wat als voorbereiding er onscheidbaar voor nodig is. De grote waarheid van hoofdstuk 3 is de noodzakelijkheid van de nieuwe geboorte en het feit dat die nieuwe geboorte niet kan worden gescheiden van het kruis van Jezus Christus. Als ik wedergeboren ben, gebeurt dit door het geloof in de Zoon des Mensen, die op het kruis verhoogd werd. In de Zoon van God, door God gegeven, in de liefde van God voor de wereld. "Want zo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eniggeboren Zoon heeft gegeven, opdat ieder die in Hem gelooft, niet verloren gaat maar eeuwig leven heeft." Deze waarheid op zichzelf maakt van de mens geen aanbidder. Maar deze waarheid is de bijzondere grondslag van de eredienst, de enige. We hebben evengoed de behoefte aan kracht als aan een nieuwe natuur om eredienst te brengen. Alles in overeenstemming met de eisen van de heiligheid van God en naar Zijn liefde, die ons volmaakt gelukkig wil maken in de aanbidding. De eredienst is niet een koude verplichting, waarvoor je je zelf inspent om daaraan te voldoen voor de Heer. Het is een volle uiting van vreugde, die zich uitstort voor Hem. Hoewel de gedachte van plicht is niet helemaal uitgesloten in deze verzen. De eredienst is niet iets die we kunnen inrichten zoals het ons zelf uitkomt. Als we de eredienst bekijken uit de twee gezichtspunten, dat van genade en die van de plicht, dan vinden we dat terug in Johannes 4. "de Vader zoekt zulke personen die Hem aanbidden." En "wie Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid." De Heer laat dus aan deze vrouw zien, al zou het voldoende zijn voor de wensen van de mens, het niet voldoende was voor God, dat wij alleen maar in staat zouden zijn het Koninkrijk van God in te gaan. (Joh.3:3) God wil onze harten met goddelijke vreugde vullen. De kracht van de Heilige Geest verbindt ons met Zijn liefde in Christus.

Ik zeg dit omdat je kracht van de Heilige Geest alleen maar zou kunnen bekijken op een uiterlijke manier. Iemand kan deze kracht zo bezitten en openbaren en toch verloren zijn. Velen begrijpen dit

niet, maar Hebr. 6 spreekt daar duidelijk genoeg over. Personen die het goede Woord van God hebben gesmaakt en de wonderen van de toekomstige eeuw, deelgenoten zijn geworden van de Heilige Geest en die toch verloren zijn. Maar bedenk wel dat dergelijke afvalligen nooit uit God geboren zijn. In het nieuwe testament komt geen feit voor, ook geen onderwijs over, dat iemand die uit God geboren is verloren kan gaan. Alleen wij zijn geen rechters, wie wel en wie niet uit God geboren is. Wij kunnen ons vergissen. Er zijn er die goed beginnen, met ijver wandelen en zich daarna afkeren. Er zijn anderen die begaafd zijn met grote kracht, wonderen doen of andere gevolgen vertonen van de aanwezigheid van de Geest van God (en die worden in Hebr. 6 ons voorgesteld) en die toch onherstelbaar vallen.

Maar in Johannes 4 wordt niet gesproken over het uitwendige werk van de Heilige Geest zoals in Hebr. 6. In Johannes 4 wordt gesproken over Zijn kracht verbonden met een nieuw leven, het goddelijke leven, dat iedere gelovige bezit en dat in hem werkt. Dat maakt het hele onderwerp heel duidelijk. Hebr. 6 spreekt niet over christelijke eredienst, zoals Johannes 4 ons onderwerp.

In tegenstelling met de godsdienstige vormen van joden was de samaritaanse godsdienst in de kern allen maar afgunstige wedijver van de volken die geen deel hadden aan de beloften van God aan Zijn volk. De ernstige waarheid die de Heer laat zien aan iedereen is dat de christelijke eredienst veronderstelt de afschaffing en het einde van de joodse eredienst. Het volk Israël de getuige van God gedurende eeuwen heeft het openbare getuigenis verloren. Het is verjaagd uit het vaderland. Het heeft de gewijde plaats verloren, waar zich het heiligdom van God bevond. Waar de God die zich in het heilige der heilige verborg eenmaal aan de wereld werd bekend gemaakt. Waar de Hogepriester alleen bevend naderde met bloed en wierook. Nu is alles veranderd en alleen de ware aanbidders die nieuw leven bezitten worden in staat gesteld de gedachten en gevoelens van God te delen. Een leven dat noodzakelijk het deel is van hen die uit God geboren zijn! Maar dit nieuwe leven bezit bovendien een nieuwe goddelijke kracht, waardoor zij in staat zijn God te aanbidden. Dat is het voornaamste onderwerp van Johannes 4.

2

Ik spreek niet over iets dat ons vreemd is. Als wij de Heer Jezus lief hebben. Als wij ons tot Hem gewend hebben in de nood van onze ziel. Als wij de angst kennen overtuigd zijn van zonde in het oog van God. Als de verkondiging van Zijn genade onze ziel heeft geraakt en haar voor Hem heeft

gewonnen. Kortom als wij in de Heer Jezus geloven, zijn wij kinderen van God.

Laten wij niet bang zijn voor hen die het verwaand vinden, om de plaats van aanbidders in te nemen. Als we niet in Hem geloven dan is het inderdaad verwaand. Maar als we geloven, is het ware nederigheid. Dan brengen we dank aan de Heer Jezus. Wij verraden onze Heiland als wij in twijfel trekken, wat Hij voor ons heeft gedaan. Het is juist een bewijs van trouw aan Hem, als we aan iedereen laten weten de grote dingen die Hij aan ons heeft bewezen. Als gevolg van het grote werk, volbracht door de Heer Jezus tot ons heil, hebben wij het karakter van aanbidders. Wij staan niet meer voor God zoals het joodse volk, dat op de proef werd gesteld, om door eigen inspanning de wet van God te houden. Wij zijn door genade kinderen van God geworden. De eerste eredienst was die van het volk Israël gegrond op de wet. De christelijke eredienst is gegrond op het voornamste feit, dat het kruis van Christus een einde heeft gemaakt aan alle beproeving van het schepsel op het terrein van zijn verantwoordelijkheid. God heeft iets geheel nieuws gegeven. De mens wordt niet meer op de proef gesteld. Maar waar God de Heiland God wordt en waar de gelovige mens in een nieuwe relatie met Hem wordt geplaatst. Of hij nu komt uit het oude volk van God of uit een ander volk. Het voornaamste feit is niet wat hij voordien is geweest maar wat de genade voortaan van hem heeft gemaakt. Het gaat er om Christus te geven aan hen die niets anders hebben dan hun zonden. Ze voor God te brengen en te belijden. Zonder belijdenis van zonden, zonder God te rechtvaardigen (gelijk te geven) over onszelf, is er geen enkel goddelijk werk in onze ziel. Maar als je de naam van de Heer belijdt heb je geen recht je eigen plaats te kiezen. God heeft die volledig vastgesteld, net zoals Zijn genade, die Hij helemaal heeft geopenbaard. Hij geeft aan hen, die Jezus aannemen, aan Zijn eigen kinderen, deze plaats. Mensen die gewassen zijn van hun zonden, die voor God hun oude natuur geoordeeld hebben, en zo een einde, als het ware, aan zichzelf hebben gemaakt. Deze vertroostende waarheid, als ze geopenbaard is aan de ziel, maakt vrij Hem beter te leren kennen, Hem te aanbidden, die zo heeft liefgehad. Om die reden is iedere christen in principe een aanbidder geworden.

Niettemin bestaat het feit, dat er in werkelijkheid zeer weinig christenen zijn, die begrijpen, wat het christendom is. Inderdaad de laatste waarheid die de mensen in staat schijnen te zijn te leren, is de belangrijkste van alle waarheden die hen zelf betreffen. Niet dat er geen begrip is van het christendom, maar het heldere en eenvoudige inzicht in de nieuwe plaats, waarin de christen is gesteld, is in het algemeen wat de gelovige het minst bezitten. Veronderstel dat je de christenen

van de verschillende kerken zou bezoeken in het land. Vind je in hun lofliederen, in hun geestelijke liederen, de verkondiging, dat zijn een volmaakte gemeenschap met God hebben? Dat zij genieten van Zijn tegenwoordigheid door de Geest van God? De verwachting van Zijn komst om ze op te nemen bij Hem? Is dat dezelfde gedachte die je overal zou ontmoeten? Ik wil geen kwaad spreken van een individuele kerk, sekte, vorm van eredienst. Maar het zijn uitzonderingen en geen regel. De reden ervan is duidelijk, zelf de christenen zijn bang dat men zou denken, dat zij het oude testament zouden verachten en de plaats van Israël onder de wet. Het grootste deel van hen, ik doel niet op een speciale kerk in wat voor land dan ook, brengt aanbedding op dezelfde manier als Israël, ongetwijfeld met grote verschillen. Hun taal en vormen van dienst zijn niet precies hetzelfde. Maar is er bij dit lichaam van aanbidders de heilige en gelukkige verwerkelijking van de nabijheid van God? Een onbevleete, onbewolkte hemel? Een geweten zonder verontreiniging of vrees? Mijn ervaring is het tegendeel. Het grootste deel van hen, spreekt gebeden uit van de ware kinderen van God. Hoe meer zij ware kinderen zijn, hoe meer je er je zelf van kunt overtuigen. De angst van deze godvrezende mensen, van wie de ernstige wens is de ziel op te wekken uit onverschilligheid en vormdienst, door het gevoel van hun zonden, de mensen van de wereld te waarschuwen door waarschuwingen, gebeden, smekingen en zo mogelijk te trachten ze voor God te winnen. Is dat aanbedding? In het geheel niet. Dat kan een evangelisatiedienst zijn. De verwarring van dingen die zo verschillend zijn maakt het meer noodzakelijker uit te leggen wat de christelijke eredienst is. Wat het verschil is in karakter en aard, dat wil zeggen, de gemeenschappelijke uitdrukking van dankbaarheid en lofzeggingen voor God en het Lam. Het hart gereinigd door het geloof. Harten die door de kracht van de Heilige Geest de Vader en de Zoon kennen. Die God kunnen naderen in een gelukkig vertrouwen en Zijn Liefde en in het genot van wat Hij is en wat Hij voor hen is. Prediken of bidden om te zoeken de bekering van zielen is geen aanbedding. Zelfs de voorbede voor de heiligen is geen aanbedding, als ze niet het karakter aanneemt van lofzeggend en zegening.

Heel dikwijls kunnen gebeden zich aansluiten bij de eredienst. Toch is het gebed in zijn eigenlijk karakter geen lofzeggend, maar het aan God voorstellen van onze noden, met de wens dat Hij ons helpt en ons in Zijn genade antwoordt. Nog veel meer lijkt het mij niet erg geslaagd, het onderwijs of prediking te mengen met gebeden en dat de naam te geven van eredienst. Die christenen weten nauwelijks wat gebed is en absoluut niet wat eredienst is. Wat zij er voor in de plaats stellen, is dikwijls, het herhalen van waarheden, die helemaal

niet op hun plaats zijn. Als we met mensen te doen hebben is het herhalen van waarheden nuttig. Maar als we er bij nadenken dat we tot God spreken past het dan om Hem te onderwijzen in de waarheid? Zij die dit aanbedding noemen vergeten de tegenwoordigheid van Hem tot wie ze spreken. Zij denken aan de een of andere persoon die ze denken die dit nodig heeft. Ik wil daarbij aannemen dat ze daarin oprecht en uit liefde handelen. Maar het gebrek aan inzicht tot wie ze spreken is niet te verontschuldigen. Zij staan niet op het terrein van christelijke aanbedding of eredienst en dat is een belangrijke fout, als tenminste aanbedding het doel van de samenkomst is. Aan God onze behoeften en noden bekendmaken is een uitmuntende zaak. Maar het is geen eredienst. Belijden van zonden is geen aanbedding. Ik geloof absoluut dat als wij niet dagelijks onze zonden belijden we niet in staat zijn tot aanbedding of eredienst als daartoe samenkomen. Als de gelovigen samenkomen en nauwgezet zijn brengt het feit dat ze hun zonden niet hebben beleden thuis, of dat ze niet waakzaam zijn geweest in het dagelijks oordeel over zichzelf, hen er toe de eredienst te veranderen in zonden belijdenis, omdat hun geweten niet vrij is. In plaats van God dan te naderen met vreugde en samen onze harten te verheffen tot Hem, in plaats van Hem te zeggen, wat wij in Hem ontdekken, en hoe waardig Hij is dat wij Hem liefhebben, zijn we alleen maar bezig met onze dagelijkse gebreken en met onze onwaardigheid. We gebruiken dan de tijd gewijd aan de eredienst om ons met ons zelf bezig te houden in plaats van ons op God te richten in de kracht van de Heilige Geest om Zijn genade en de onpeilbare rijkdommen van Christus te prijzen.

Het is onmogelijk voor een ziel die uit God geboren is geen behoefte te hebben aan gebed. Roepen tot God is altijd nodig. Maat ons onderwerp is de aanbedding en niet het gebed. Om het gevoel van de behoefte in ons te werken en vertrouwen in God moet er bekering zijn. (De Heilige Geest bedient zich van het Woord om de ziel levend te maken, dit gebeurt normaal gesproken door het evangelie.)

Als het gebed geen eredienst is, is de prediking het nog minder. De dingen vermengen maakt het onduidelijk. Het neemt de kennis van aanbedding van de kinderen van God weg. Daardoor zijn er onder de christenen 2 partijen:

De eenvoudige vormelijke christenen die dikwijls in zekere zijn gelijk hebben doordat ze zeggen dat christenen het meest behoefte hebben aan de christelijke eredienst. Daarom keuren ze hen af, die zich vooral hechten aan toespraken, hetzij om onbekeerden op te wekken tot bekering, hetzij om de gelovigen te onderwijzen. Maar het is van groot belang, voordat men met de eredienst begint, er

zeker van te zijn, dat we ons in het midden bevinden van christenen.

Dat is juist wat een ander groep christenen tot de gedachte brengt, die daar lijnrecht tegenover staat. Zij kijken om zich heen. Zij kennen min of meer het karakter, het leven, de morele toestand van meerderen van hun kerk en omdat ze het juiste gevoel hebben dat deze in het algemeen niet uit God geboren zijn. Dat ze nog in duisternis en verwijderd van God leven. Grijpen ze graag de gelegenheid aan (soms onder naam eredienst) om met de wet te bliksemen tegen zondaars, of om het evangelie te prediken en zielen te winnen voor God. Dat kan allemaal goed zijn, maar het is een dwaling dat een eredienst te noemen.

Is dat over het algemeen genomen niet zo te schilderen? We zullen altijd gevaren en moeilijkheden tegenkomen als we niet eenvoudig op Christus zien. Laten we ons tevreden stellen met Zijn Woord en het volgen. Alles wordt duidelijk als we op Hem zien. De Schrift zegt zelf dat het evangelie noodzakelijk is om de ziel tot God te brengen. Als iemand de Heer gevonden heeft, zich aan de gerechtigheid van God onderworpen heeft en de Heilige Geest inwonend heeft, is hij een aanbidder. (Zoals de blindgeborene in Johannes 9: "Ik geloof Heer en hij aanbad Hem") Maar hoewel ieder kind van God de vrijheid heeft Hem aanbedding te brengen zijn er in werkelijkheid velen die niet in staat zijn dadelijk te verheffen tot aanbedding. De reden daarvan is dat zij niet in de noodzakelijke praktische toestand leven om van de Heer te genieten. Zij zijn niet volkomen op hun gemak in Zijn tegenwoordigheid. Zij zijn bang om te sterven, zij hopen naar de hemel te gaan maar hebben niet het geluk of de zekerheid. Ja, nog erger soms, zij menen dat het gevaarlijk is deze zekerheid te hebben. Zo zijn ze het geleerd door hen die geacht worden het te weten, zij menen dat die godsdienstig zijn. De genade van God en de troon van oordeel zijn voor hen een onderwerp van angst. Als zij de dingen omkeerden en bang waren om op zich zelf te vertrouwen, zouden ze gelijk hebben. Als zij bang waren om te steunen op de eigen verdiensten, op eigen trouw, eigen gehoorzaamheid, zou dat goed zijn. Maar nadat men op Jezus heeft gezien. Zijn grote heil heeft gevonden. Nadat men de manier gehoord heeft waarop God spreekt over de Heiland en waarop de Heilige Geest de volmaaktheid prijst van de verlossing en dan je veroorlooft onzeker te zijn over deze verlossing. Is dat niet anders dan ongelooft voor God.

Laten we nu veronderstellen, dat alles geoordeeld is en dat de ziel in alle eenvoud de boodschap van de genade van God, die het heil aanbrengt, heeft aangenomen. In dat geval ben je in staat te aanbidden. Innerlijk ben je op je gemak, in vrijheid

en in vrede. Je bent in staat en je vindt er je welbehagen in om tot God te naderen. Niet alleen op jezelf, maar ook in gemeenschap met anderen. Genade dringt de ziel tot gehoorzaamheid en komt niet op de gedachte een eredienst op te richten naar eigen smaak. Hij moet luisteren naar de Heer, die niet eenvoudig over één ziel spreekt die zich hier en daar nadert tot God om te aanbidden. Maar over ware aanbidders en over hen die aanbidden in Geest en in Waarheid. De christelijke eredienst veronderstelt evenmin afzondering, als eigen wil. Zeker is er vrijheid in de dienst, maar alleen om God te behagen. Het is niet een eredienst door de één op deze manier en door de ander op die manier gebracht. Hij, die alleen de Vader openbaart, die met de Vader samen het voorwerp van onze eredienst is, (zoals we op andere plaatsen zien) vertelt ons, hoe wij moeten aanbidden. En als onze harten de enig waarachtige God en Jezus Christus, die Hij gezonden heeft, kennen, zullen wij dat zeker willen doen naar Zijn wil. Als we God geen aanbedding brengen in een geest van gehoorzaamheid, doen we tevergeefs moeite. Onze eredienst wordt een oneer voor Hem. En dan spreken we nog niet over het verlies dat we zelf lijden.

3

In het oude testament wordt veel gesproken over de eredienst van Israël. In het nieuwe testament vinden we de eredienst van de gelovigen. Op Pinksterdag, na het kruis, toen de gelovigen de Heilige Geest ontvingen, werden ze niet gelaten zoals ze waren. Van toen af vormden ze een gezelschap dat genoemd werd de "hunnen" (Hand.4:23) Wat houdt dat woord in? Het gezelschap van hen die de naam van de Heer Jezus beleden. Dat betekent niet dat er geen ongelovigen in hun midden konden insluipen. Maar, dat niemand aangenomen werd, dan die waarvan aangenomen werd, dat hij in Hem geloofde. Zeker een christen moet niet achterdochtig zijn. Maar het is een geloofsplicht, liefde naar het woord van God, en (voor zover wij het kunnen onderscheiden) naar:

- De gemeente, die Zijn naam draagt, te behoeden voor hen die Hem niet toebehoren.
- De onbekeerden, door te waarschuwen, dat zij geen plaats innemen waaraan alleen een leven door de kracht van de Heilige Geest zich kan aanpassen. Wat een ellende, als het gaat om anderen of zichzelf te bedriegen, als men het eeuwige leven op aarde kan belijden en aan het einde ervan veroordeeld wordt naar de hel!

Er is geen zorg voor de eer van Christus. Geen liefde voor de zondaar als men dit nalaat. Het is onverschilligheid, die sommigen naastenliefde noemen. Maar in werkelijkheid slechts een afkeer is, om uit liefde tot de Heer, een moeilijk gesprek te moeten voeren, een getuigenis te moeten geven die een ander kan ergeren.

Maar hoe kan men de goddelijke natuur in anderen herkennen? Het enige ware beginsel voor een gelovige is gehoorzaamheid. Wij zijn geheiligd tot de gehoorzaamheid van Christus. (1Petr.1:2) Dat vormt het ware leven van de nieuwe natuur. Volmaakt zien we dat bij Christus. En God roept ons nu op te wandelen zoals Hij heeft gewandeld. Natuurlijk is er een onmetelijke afstand tussen de wandel van Christus en die van ons. Maar we worden opgeroepen in dezelfde richting te wandelen. Hij loopt voor ons uit, maar wij moeten dezelfde weg gaan, hetzelfde doel voor ogen hebben, naar de mate van onze kracht Hem volgen. Dat betekent de uitdrukking: "geheiligd tot gehoorzaamheid van Christus". God heeft ons de volmaaktheid ervan in Christus doen zien. Maar Hij heeft ons op dezelfde weg geplaatst. Hijzelf zegt tot ons: "Volg mij" Dat moeten wij ook doen in dat boven alles verheven onderwerp: "de eredienst". De nieuwe natuur heeft 2 en niet meer dan 2 sferen om zich te manifesteren, de ene in de hemel en de ander op aarde. Zij put zich uit in lofzegging en aanbedding naar God en een werkende gevende goedheid naar de medemens. Dat geldt natuurlijk alleen voor hen die leden zijn van het lichaam, voor hen die het leven van Christus en de Heilige Geest bezitten. Behalve liefde voor de hele mensheid en meer in het bijzonder voor de "hunnen", is er niets dat de gelovige meer moet kenmerken. De liefde die in Christus was moet ook gezien worden in de christen. Want hij heeft hetzelfde leven en dit leven wordt uitgeoefend in de goddelijke genegenheden door de Geest van God. Maar de hoogste sfeer, waar deze liefde zich manifesteert is niet op aarde, maar in de hemel. Daardoor komt het, dat, hoe kostbaar de dienst ook is, zelfs in zijn verhevenste vorm, namelijk: het onderwijs van de gemeente over de genade van Christus en de waarheid van God of de wereld het evangelie van Christus verkondigen, (en dat zijn de verschillende delen van een christelijke dienst) hoe kostbaar dat alles ook mag zijn, niets is te vergelijken met de eredienst. In het ene geval ben je bezig met de mens of de heiligen. In het tweede geval staan we voor God en zover God boven de mens staat, zover staat de eredienst boven de dienst rondom het Woord.

De christelijke eredienst is het terrein van gemeenschap van de kinderen van God. God wilde hun de beste plaats geven. Het ware doel van de christelijke dienst is zielen uit de boze wereld te doen uitgaan door de genade van God en door de

waarheid die hen wordt meegedeeld. Ze een plaats te geven in de vrijheid en vreugde van de gemeenschap met God. Het is duidelijk dat de christelijke dienst niet ophoudt bij de ingang van het gebouw. De dienst wijst de deur aan. Ja, nog meer, brengt in het huis. Het opent als het ware de verbinding tussen het volk van God en zijn God en Vader. Maar als de deur bereikt is, verdwijnt de dienst in de menigte van hen die binnegaan. Als het anders gaat houdt het op een christelijke dienst te zijn en maakt eenvoudig deel uit van een geestelijkheid, die een dienst is voor het vlees en voor de wereld. Een dienst die tot gevolg, zo niet tot doel, heeft, het eigen ik te verhogen en te verheffen. Het resultaat is dan nooit Christus.

De Heer stelt ons dus voor, God, zoals Christus Hem kent. God die zich op twee manieren openbaart. Allereerst als Vader, niet als God als zodanig in Zijn absolute majesteit, ook niet als Heer, die de volken bestuurt, in de wolken en achter een gordijn verborgen blijft, zodat Hij niet vertrouwelijk gekend kan worden, maar alleen genaderd kan worden van ver en met bedekt gelaat. Zo is het geweest met Israël. Er was een verandering op komst. Zoals de Heer het aankondigt aan de samaritaanse. Het christendom is de onuitsprekelijke liefde van God, die neergedaald is in Christus, om aanbidders te zoeken. Zijn kinderen door genade die niet alleen uit de ellende zijn gehaald. Maar ze toestaat tot Hem te roepen als tot een Vader. Het gaat niet om een trapsgewijze verheffing, om een soort voortdurende reiniging in de hemel of op aarde. Het christendom is zo kostbaar omdat het van de hemel komt en zielen op aarde ontmoet terwijl het ze in verbinding met hemel brengt terwijl ze nog op aarde zijn. Dat is christendom en al wat daarvan afwijkt is het niet.

Beroofd van zijn voorrechten kan het christendom toch enige elementen van de waarheid bevatten. Diegenen die Christus liefhebben en kennen, bezitten altijd wat. Er zijn christenen die veel verkeerde dingen prediken met een heel klein beetje evangelie. Laten we blij zijn dat zij Christus prediken en dat God zich van hem bedient. Ook al zijn er treurige hiaten in hun leer en dienst. Het is toch goedheid van God dat Hij zijn zegeningen niet beperkt tot hen die de volheid van Christus prediken? Dat Zijn genade allerlei prediking en predikers vergezelt, zelfs met diegenen die het meest met de wereld vermengd zijn! Als men iets van de Christus bij hen vindt kan God zich van hen bedienen en doet dat dan ook. Zouden wij daar jaloers om worden? Laten we gelukkig zijn dat God zielen redt, waar dan ook.

Niet dat het goed is dat christenen zich voegen waar om het even. Integendeel, als je de waarheid kent en bezit, moet je er trouw aan zijn. Wees

gehoorzaam, bevreesd, vrijmoedig, vastberaden, trouw, onbuigzaam aan wat je weet van God is. Alleen weet zeker dat het van God is en dat het ook de waarheid en wil van God is. Iemand die zich beroemt nooit een beginsel los te laten, moet er wel zeker van zijn, dat hij het van God ontvangen heeft en dat hij het ontvangen heeft door goddelijk onderwijs. Wie getuigt dat hij het van God ontvangen heeft? Als iemand de waarheid zo bezit is niet bang die altijd opnieuw te overwegen.

Hij gaat niet zoals Bileam vragen naar zijn eigen wil, als God hem een eenvoudig antwoord gegeven heeft. Een man, die de waarheid heeft kan verdragen gezift en onderzocht te worden, omdat hij volmaakt zeker is, dat deze waarheid, door God geopenbaard, het voorwerp van zijn geloof is. Misschien kan hij niet antwoorden op de tegenwerpingen van iedereen. Hij zal proberen gematigd te denken over de moeilijkheden van anderen, maar zelfs als hij die niet kan oplossen, zal dat zijn overtuiging van de waarheid niet verminderen. Ik ben volmaakt zeker dat ik leef, maar als iemand mij zou vragen, uit te leggen, hoe ik weet dat ik leef, zou ik moeite hebben de juiste redenen te geven om mijn ondervrager te overtuigen. Maar dat verhindert niet er zeker van te zijn en er voor mijzelf van overtuigd van te zijn. Hij die echter de tegenwerping uitspreekt weet in zijn geweten echter heel goed dat hij dwaasheid zegt. Hij weet dat redeneren tegen de waarheid in door drogredenen op te stapelen geen zin heeft. In de dingen die God betreffen kunnen wij zo'n geest niet veroorloven. We moeten redeneringen tegen de waarheid altijd als een zonde behandelen. Maar op hetzelfde moment als je zeker bent de waarheid van God te bezitten, kan en moet je geduld hebben met anderen. Je doet er verstandig aan ze te vermijden of aan te vallen. Dat brengt niet anders dan verbittering. God die u tot Hem gebracht heeft en van u een aanbidder heeft gemaakt, heeft ook zo gehandeld ten opzichte van al Zijn kinderen. Alles wat naar Gods gedachte is voor één gelovige is dat ook voor allen. Als ons oog eenvoudig is, zijn we niet bang voor het licht van God. We zullen dan graag het Woord van God raadplegen om te zien of wij daarin het Woord volgen. Dan volgen we naar de beschrijving die de Heer de weg van de ware aanbidder. Hij aanbidt de Vader in geest en waarheid.

4

Uit de voorgaande opmerkingen kan je de volgende conclusie trekken: Dat de aanbidder een kind van God is. Maar ook dat de aanbidder zich ook bewust is een kind van God te zijn. Als je daaraan twijfelt (en er zijn er velen die in die situatie verkeren) kan je praktisch God niet aanbidden, zolang je in die

toestand bent. Wat dan nodig is de waarheid beter te begrijpen, of liever het evangelie beter te kennen. Iemand kan een gelovige zijn, maar toch niet helder, niets weten van de christelijke vrijheid. Als zo iemand in het midden is van aanbidders hoort hij uitdrukkingen die helemaal boven zijn ervaring en geloof uitgaan. Hij loopt dan het gevaar daardoor meegetrokken te worden. Hij kan mee gaan doen terwijl het niet waar is in zijn hart. Zeggen dat hij blij is met het heil terwijl hij het niet is of geen zekerheid heeft. Zingen dat al zijn vrees weg is voor een toornende God, terwijl hij nog angst in zijn hart heeft. Zo'n toestand is een leugen en schadelijk voor diegene die het doet. Het is niet in overeenstemming met de eenvoud en waarheid die een christen moet kenmerken. Volgens de Schrift is het aan de heerlijkheid van God verschuldigd, dat de gemeente van God en de eredienst schitterender zijn dan het zonlicht. Even waar als de verlossing, gekend en ontvangen in een goed geweten en verenigd met de kracht van de Geest van God in het hart van de gelovige. Zolang de gelovige in die ongelukkige toestand is, zal wijsheid hem voorstellen niet aan de Tafel van de Heer te gaan aanzitten, die het middelpunt is van de eredienst. Zo zal ook de Liefde hem evenmin roepen deel te nemen aan het avondmaal. Want het avondmaal is de uitdrukking van de volmaakte vrede van rust in de Heer Jezus. Het genot van Zijn genade en de verwachting van Zijn komst.

Wat moet je doen voor diegene die in zo'n toestand zijn? Daar is christelijk onderwijs en onderricht van de Heer nodig. Dat onderwijs vinden we in het volle evangelie. De hele blijde boodschap. Ik spreek niet over meer of minder verborgen waarheden. Maar over datgene wat iedere gelovige moet erkennen als waarheid, omdat het aan het Woord van God is ontleend. Hoe komt het dat veel christenen niet genieten van het volledige getuigenis van de genade in de verlossing? Dat komt omdat ze de duistere avondschemering van het jodendom en de vage onzekerheid waarin dat de ziel laat verkiezen. De les daarvan is: als mensen in de mist wandelen kunnen ze toegeven aan de aantrekkelijkheden van de natuurlijke mens en zonder wroeging van aardse vermaken genieten. Begrijp me goed. De bedoeling van God is dat Zijn kinderen volmaakt gelukkig zijn en in vrijheid wandelen. Maar die vrijheid is de vrijmaking van de zonde om de Heer te dienen. Dat is een altijd rijker wordend genot voor het hart. De wil van God te doen door zich aan Hem te hechten. Door meer volmaakt Zijn wil te leren kennen. Door afstand te doen van het eigen ik om de Heer Jezus te verheerlijken. De duivel tracht iedere waarheid voor te stellen als moeilijk onderwerp of als een zware inspanning. Maar zo is het niet. Onder de wet, heerst het juk, duisternis, het oordeel en de dood. Het evangelie openbaart ons leven, dat

vrijheid en licht geniet in de tegenwoordigheid van God. Daarin vergissen zich veel mensen. Zij kunnen de christelijk gehoorzaamheid niet anders opvatten dan gehoorzaamheid aan bevelen die tegenover gesteld zijn aan hun wensen. Maar dat is niet de gehoorzaamheid van een christen. Dat is ook nooit de gehoorzaamheid van Christus geweest. En Christus beslist altijd wat de waarheid voor een christen is. Als een gelovige Christus heeft aangenomen vindt het nieuwe leven dat hij bezit zijn welbehagen in het doen van de wil van God. En het nieuwe leven is diep bedroefd iedere keer als vergeten wordt te handelen naar of tegenovergesteld handelt aan, Zijn Woord.

Er is dus een relatie tussen het nieuwe leven en de aanbedding. We weten helaas dat een christen kan vallen in het kwaad. Daardoor heeft hij het nodig zichzelf te oordelen. Als dit zelfoordeel niet plaats heeft, zal het niveau van de aanbedding zakken en dus ook van de eredienst. De eredienst zal afzakken naar een vormelijke dienst zonder werkelijkheid. Als wij door de Geest leven, moet onze wandel in overeenstemming zijn met deze waarheid. Als dat niet zo is zullen we spoedig ophouden met aanbedding. In plaats van een vergadering te zijn van gelovigen die vrij en ten volle genieten van de genade van God zullen wij leven in zuchten, kermen en leedwezen. Dit kan noodzakelijk, rechtvaardig zijn, voor het individu, of voor het geheel maar dan als verootmoediging. Want het is een droevige vervanging voor een andere dienst namelijk de christelijke eredienst van aanbeddende christenen.

Spreek over de eredienst, sta ik op het punt u te waarschuwen. Allen onder u, kinderen van God, die niet zoeken hun plaats als ware aanbidders, die de Vader aanbidden, een plaats die u door het Woord des Heren gegeven is. Je verliest je tijd op aarde. Je vergeet je heerlijke voorrecht. Ik geef je geen raad. Ik zeg niet, waar je moet gaan of wat je moet doen. Ook niet met wie je zich moet verbinden. Maar alleen dit: raadpleeg het Woord van God voor je zelf. Als je bang bent voor dit contact. Als je Zijn aanwijzingen niet wil opvolgen. Dan heb je een slecht geweten. Herinner je waarom je bent afgezonderd. Acht niets zo hoog als de heerlijkheid van Christus. Zoek geen ander gezag dan dat van de geopenbaarde wil van God.

Ik zeg met nadruk: als je christenen met niet-christenen, mensen van de wereld met gelovigen vermengt. Dan krijg je geen christelijke eredienst. Het praktisch resultaat is niet dat de mensen van wereld, of niet-christenen zullen worden opgeheven naar het niveau van aanbedding, maar dat de christenen zullen moeten afdalen naar het niveau van de wereld. Dat wil dan zeggen dat de voorrechten losgelaten worden. En waarom? Op

gezag van wie? Er is niets erger dan de taal van het gelovig hart te leggen op de lippen van mensen die ver van God leven. Bij het grootste aantal, zelfs bij hen, die evangelisch genoemd worden, is erediens, aanbidding, praktisch als in beginsel onbekend. Zij die de uitwendige vormen bewaren handhaven de dienst in naam. Maar het is op een aards niveau zonder werkelijkheid van het hart. Het grootste deel is een soort automatisme, voorgedragen aan doden, een noodlottig iets en onheilig in het oog van God.

Inderdaad het goddelijk leven en de verlossing moeten aan de erediens ten grondslag liggen. De Geest van God is de kracht, die de dienst leidt. De erediens is aan de ene kant gericht tot onze God en Vader in de naam van de Heer Jezus. Aan de andere kant aangeboden op het beginsel van de eenheid van het lichaam van Christus.

Die erediens staat ver boven de kleinzieligheid van sekten. Ze zou haar ware karakter verliezen als ze werd blootgesteld aan particuliere opvattingen of leringen. Toen God Zijn gemeente op aarde stichtte was er geen spraak van menselijke leringen of wetboeken van voorschriften. Zo moet het heden ten dage ook niet zijn. De gemeente van God is de beste school voor leringen. In praktisch opzicht leren wij er ons zelf kennen. En anderen leren met ons. Maar het is de weg van God dat men niet eerder leert dan wanneer je het heiligdom bent ingegaan. In onze dagen brengen mensen voortdurend hun eigen ideeën in de Gemeente, in plaats dat ze hun oordeel vormen naar het onderwijs van de Geest van God op de plaats van licht en waarheid. Als je zo handelt, zul je nooit gelijk hebben. Hecht geen waarde aan voorschriften van mensen. Ik smeed je, denk slechts aan Christus, voordat je de erediens, de gemeenschap zoekt van hen die Hem toebehoren.

5

Velen die dit niet zien geven zich over aan theorieën, voordat ze hun plaats als aanbidders innemen. Zij lopen het gevaar de verkeerde weg in te gaan in belangrijke bijzonderheden. Het is nooit wijs, onafhankelijke theorieën te bouwen op feiten uit de Schrift. Niemand kan twijfelen aan wat deze feiten onderwijzen. Maar wees er zeker van dat je nooit een waar inzicht hebt, zolang er geen plaats van ware gehoorzaamheid is ingenomen. Alle waar inzicht, als het gaat om goddelijke dingen, komt voort uit het geloof. Het kan niet gescheiden worden van onze zedelijke toestand. Het resultaat van de gehoorzaamheid en de vrucht van het zelfoordeel door het Woord van God is, dat je je niet inbeeldt de dingen van God zelf te kunnen beoordelen. Dit doen mensen, die verstandig zijn, en alleen iets willen ontvangen en iets willen zijn

door Jezus Christus. Dat is de ware weg voor ons allemaal. De Heer begint met de zielen te verootmoedigen en verheft ze daarna. Zij die zich verootmoedigen hebben deze kostbare belofte. De ware weg is Christus. Kom niet met inzichten en oordelen die al helemaal klaar zijn. Wees alleen tevreden met deze waarheid.

“God in genade heeft mij ontmoet midden in mijn dwaasheid en mijn zonden, en Hij heeft mij Christus gegeven. Na de liefde, die Hij mij heeft getoond in de verlossing, is er niets, dat ik van zo’n God niet zou willen leren, en er is niets, dat Zijn liefde mij niet zou willen openbaren.”

Zo doet de genade ons niet alleen wensen te ontvangen, maar ook actief voor Zijn naam te zijn.

Laten we nu een woord zeggen over het voorwerp van die erediens. In de Schrift heft de God en Vader van de Heer Jezus er gewoonlijk de eerste plaats in. In Johannes 4 is Hij het die de Heer Jezus naar voren brengt. Maar daaruit moet je niet afleiden dat de Zoon van God niet een voorwerp van aanbidding is net zoals de Vader. De reden waarom de Zoon niet naar voren kon worden gebracht in Johannes 4 is duidelijk. De Zoon zelf was het die sprak. En omdat Hij gekomen is om de Vader te verheerlijken was het natuurlijk en noodzakelijk dat Hij niet sprak over Zijn eigen heerlijkheid. De Heilige Geest sprak ook niet over Zijn eigen heerlijkheid toen Hij van de hemel gezonden werd op de Pinksterdag om Christus te verheerlijken. In Handelingen 1, nadat de Heer ten hemel opgevaren was moesten de discipelen een apostel aanwijzen in de plaats van Judas. Ze nemen dadelijk hun toevlucht, niet tot de Vader maar, tot de Heer. En als Stefanus knielt op het ogenblik van zijn sterven vraagt hij aan de Heer, niet aan de Vader, om zijn geest te ontvangen. Zo ook als een bijzondere zegen wordt gevraagd in het Woord voor de heiligen, of de gemeente, of personen. Dan wordt dat altijd gevraagd aan God de Vader en aan de Heer Jezus Christus.

De erediens, die zich alleen tot de Vader richt is niet volledig. In de Schrift zijn het niet alleen de engelen die hulde brengen aan de Heer Jezus, maar de verheerlijkte heiligen prijzen de Heer God en het Lam. In Openbaringen zie we een grondige openbaring van de erediens, die wij zullen brengen, als we in de tegenwoordigheid van God zijn. Openbaring 4 en 5 verklaren dit duidelijk door ons dit hemelse toneel te beschrijven. De eerste van allen om de hulde te ontvangen is God als zodanig, de Heer God, de Almachtige. Openbaring 4 spreekt over aardse wegen en oordelen en de Heer God de Almachtige van wie het ganse heelal het domein is wordt zo aanbeden. Maar in Openbaring 5 is er voortgang. De oudsten richten hun lofzang in de

eerste plaats en heel bijzonder tot het Lam. "Gij zijt waardig het boek te nemen" en dat zelfs in de tegenwoordigheid van God de Vader. Op een ander plaats wordt gezegd: "Dat alle engelen Gods Hem aanbidden". Alle oudsten en alle verlost en aanbidden Hem ook. Zij die de hoogste kennis hebben van Zijn gedachten, aanbidden Hem persoonlijk. "Gij zijt waardig het boek te nemen". Dat is zeker de volledigste bevestiging. Het dient nergens toe te zeggen dat dit een toekomstig beeld is, Waarom wordt het dan aan ons geopenbaard? Met wel doel heeft God het ons laten zien eenmaal gebeuren zal, dan om nu al te leren. Het is niet alleen een mededeling over de toekomst maar om onze harten in de tegenwoordige tijd gemeenschap van gedachte te laten hebben met Hem. Ons een beschrijving, een schilderij te laten zien van de eredienst die heiligen past. In Openbaringen dan een volledig en ongestoorde eredienst. Ik de vertrouw dat u allen duidelijk zult begrijpen dat de aanbedding van het Lam, van de Heer Jezus, van Hem die voor ons gestorven en opgewekt is, overeenkomt met de aanbedding van de Vader.

Voor onze tegenwoordige zegen is het duidelijk dat het bewustzijn dat we de Heilige Geest hebben en de directe verzekering dat Hij ons leidt nu dat we de Vader en de Zoon kennen van levensbelang is. Ik wilde hierover nog iets zeggen. Hoe zouden christenen, die vergaderd zijn weten op welke manier zij eredienst moeten brengen?

Ik vraag je: weet je niet, dat de Heilige Geest op aarde gezonden is met het uitdrukkelijke doel de kinderen van God te leiden? Zeker, als Hij ze leidt in hun dienst en wandel, dan neemt Hij geen mindere plaats of belangstelling in, in hun eredienst en aanbedding. Daarom vinden we in 1 Korinthe 14 als de gemeente van kinderen van God vergaderd is, de zegen en de lof even goed als het gebed. Het is niet alleen de uitoefening van de gaven in de dienst of het zingen. De verschillende elementen van de eredienst worden allemaal besproken. Want wat kan kostbaarder zijn dan de zegen te ontvangen en de lof te brengen? Daarom is de Geest van God even goed de praktische kracht in de gemeente als in de personen. De wil van de mens is niets dan ellende. De Geest alleen kan ons op de rechte weg leiden. Een dienst om te beantwoorden aan de behoeften is op zijn plaats. Maar er zijn ook ogenblikken dat de Heilige Geest over onze harten beschikt voor aanbedding. Het ene ogenblik kan God als zodanig kan voor onze ogen staan. Het andere ogenblik de Vader of het Lam, de Heer Jezus Christus. Ik denk dat deze dingen niet kunnen gepland worden door de geest van mensen. Ook kunnen we er geen regels voor opstellen. Het geestelijk inzicht, onderhouden en gevormd door het Woord van God zal aanvoelen en bezit wat

nodig is voor het juiste ogenblik. Ongetwijfeld lijkt dit zeer moeilijk. Maar de gemeente van God wordt niet geacht ons te ontslaan van moeilijkheden. *We worden geoefend in dat wat helemaal onmogelijk is voor de menselijke natuur. Als je dit beginsel loslaat maak je van de gemeente terrein van de werking van het vlees en de wereld.* Vanaf het ogenblik, dat de eredienst niet meer wordt ondersteund door goddelijke kracht van de Heilige Geest, verlaat en verwoest je dan de aanbedding van God. Hij alleen is het die ons leiden kan. En aan Hem alleen moeten we ons toevertrouwen.

Het is een grote zegen voor de gelovigen als ze werkelijk trouw zijn aan de Heer. De plaats innemen waar Hij ze wil hebben. Te doen naar de liefde van Zijn hart. Deel te nemen aan een eredienst die niets anders vraagt dan de tegenwoordigheid van de Heer en de kracht van de Heilige Geest. Het is daarom duidelijk dat een ongelovige of een gelovige die nog niet vrijgemaakt is van de wet in zo'n dienst een storend element is en wanorde zal brengen. Maar als er geestelijk gezindheid in een vergadering is zal het kwaad ontdekt en weggedaan worden op de juiste tijd zonder dat daar haast bij nodig is. Denk aan het geduld van de Heer die alle dingen, tot Zijn eer, op het juiste ogenblik zal openbaren. In geen geval is haast nodig, maar wel altijd de oefening van afhankelijkheid en vertrouwen op God. De genade en de liefde bewaren en die zullen de harten van de kinderen van God bewaren. Dat Hij ons mag geven vast te staan. Hem beter te leren kennen. De hoogste plaats mogen innemen die christenen op aarde kunnen innemen. De plaats van aanbidders. Die, als zij zich verblijden, dat ze de Vader eredienst brengen, die ze heeft geroepen, en zichzelf heeft geopenbaard in Christus, God moeten aanbidden, naar de eisen van Zijn heiligheid, in Geest en Waarheid.